

Міністерство освіти і науки України
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Педагогічний факультет
Кафедра теорії та методик дошкільної освіти

Дипломна робота (проект) магістра

з теми **«ВИПРАВЛЕННЯ МОВЛЕННЯ ДІТЕЙ СТАРШОГО
ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ ІГРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ»**

Виконала: студентка 2 курсу,
групи DO1-M20z
спеціальності 012 Дошкільна освіта
за освітньо-професійною програмою
Дошкільна освіта з додатковою
спеціальністю Початкова освіта
(заочна форма навчання)
Зінько Валентина Василівна

Керівник: **Каньоса Н. Г.**,
кандидат психологічних наук, доцент

Рецензент: **Бахмат Н.В.**,
доктор педагогічних наук, професор

Кам'янець-Подільський – 2021

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ.....	3
ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ КОРИГУВАННЯ МОВЛЕННЄВИХ НЕДОЛІКІВ У ДІТЕЙ В ІГРОВІЙ ДІЯЛЬНОСТІ	7
1.1 Проблема коригування мовлення в сучасній педагогічній науці	7
1.2 Мовленнєві помилки та їх класифікація.....	15
1.3 Ігрова діяльність як засіб удосконалення мовлення дітей.....	21
РОЗДІЛ 2 ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА МЕТОДИКА КОРИГУВАННЯ МОВЛЕННЯ ДІТЕЙ В ІГРОВІЙ ДІЯЛЬНОСТІ.....	33
2.1 Стан використання ігрової діяльності як засобу коригування мовлення дітей у сучасній педагогічній практиці.....	33
2.2 Характеристика рівнів розвитку мовлення дітей.....	39
2.3 Змістовий аспект коригування мовлення дітей старшого дошкільного віку в ігровій діяльності	55
2.4 Порівняльні дані сформованості рівнів розвитку мовлення дітей на прикінцевому етапі.....	61
ВИСНОВКИ.....	70
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	74

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

ЗДО – заклад дошкільної освіти

ЕГ – експериментальна група

КГ – контрольна група

ВСТУП

Актуальність дослідження визначається сучасними концепціями реформування освіти в Україні в напрямку всебічного розвитку особистості, реалізація яких повинна забезпечити вільне володіння державною мовою. Одним із головних завдань мовленнєвого розвитку випускника закладу дошкільної освіти є оволодіння літературними нормами української мови та формування начатків мовної особистості вже на дошкільному етапі навчання. Важливого значення у цьому зв'язку набуває своєчасне і систематичне коригування мовленнєвих відхилень, огріхів і помилок у мовленні дітей у процесі провідної для означеного віку – ігрової діяльності, введення у зміст мовленнєвої гри оцінно-контрольних і коригувальних дій.

Проблему корекції мовлення у дефектологічній науці досліджували Т. Ахутіна, Л. Бартенєва, Л. Виготський, О. Вінарська, Т. Власова, І. Власенко, Л. Волкова, О. Жильцова, Р. Левіна, І. Марченко, Є. Пенькова, О. Ревуцька, Є. Соботович, В. Тарасун, М. Шевченко, М. Шеремет та ін. Учені визначили шляхи, розробили ефективні методики корекції мовлення дітей дошкільного і шкільного віку із затримкою психічного розвитку, загальним недорозвитком мовлення, які відвідують спеціальні освітні заклади.

Коригування мовлення дітей в ЗЗСО, зокрема в початковій школі, досліджувалася такими українськими вченими, як В. Бадер, А. Колупаєва і О. Паскаль. Коригування мовлення дітей в закладах дошкільної освіти не було предметом наукового дослідження. Водночас спостереження і спеціальні дослідження (А. Богуш, К. Крутій, С. Цейтлін та ін.) засвідчують наявність у мовленні вихованців закладів дошкільної освіти низки мовленнєвих помилок у звуковимові, граматичній і лексичній правильності мовлення, побудові зв'язних висловлювань. Отже, протиріччя, що виникло між вимогами з мовленнєвої підготовки дітей до школи і відсутністю спеціальних досліджень з методики коригування мовлення дітей старшого дошкільного віку, зумовили вибір теми

дослідження «Виправлення мовлення дітей старшого дошкільного віку засобами ігрових технологій».

Мета дослідження: теоретично обґрунтувати, розробити й експериментально апробувати лінгводидактичну модель, педагогічні умови та методику коригування мовлення дітей старшого дошкільного віку в ігровій діяльності.

Завдання дослідження:

1. Уточнити та науково обґрунтувати сутність понять «корекція», «корекційно-педагогічна діяльність», «коригування», «помилка».
2. Визначити і науково обґрунтувати поняття «педагогічне коригування», «коригувально-мовленнєва діяльність».
3. Визначити критерії, показники, ступені й охарактеризувати рівні розвитку мовлення дітей старшого дошкільного віку.
4. Визначити педагогічні умови коригування мовлення дітей в ігровій діяльності.
5. Розробити та експериментально апробувати лінгводидактичну модель коригування мовлення дітей старшого дошкільного віку в ігровій діяльності.

Об'єкт дослідження – мовлення дітей старшого дошкільного віку.

Предмет дослідження – процес коригування мовлення дітей старшого дошкільного віку в ігровій діяльності.

Методи дослідження. Теоретичні: аналіз і узагальнення наукової і методичної літератури з проблеми корекції і коригування мовлення та ігрової діяльності; емпіричні: аналіз програм, навчально-виховних планів вихователів, анкетування з метою виявлення стану використання ігрової діяльності як засобу коригування мовлення; діагностичні методики щодо виявлення ступенів і рівнів розвитку мовлення дітей старшого дошкільного віку; педагогічний експеримент (констатувальний і формувальний, спрямований на коригування мовлення дітей); статистичні: кількісний і якісний аналіз експериментальних даних щодо ступенів і рівнів розвитку мовлення дітей.

Базою дослідження виступили: ЗДО № 19 ясла-садок комбінованого типу, Червоноградської міської ради, Львівської області. В експериментальному

дослідженні взяли участь 30 дітей старшого дошкільного віку. До анкетування було залучено 20 вихователів та 50 батьків.

Практичне значення дослідження полягає в розробці методики коригування мовлення дітей старшого дошкільного віку; системи дидактичних ігор та ігрових вправ коригувальної спрямованості; діагностичних завдань виявлення мовленнєвих помилок у дітей, які можуть бути використані в роботі закладів дошкільної освіти.

Апробація результатів дослідження. Результати дослідження апробовані в умовах практичної педагогічної роботи. Крім того, апробація та впровадження результатів дослідження здійснювалося шляхом публікацій та доповідей на міжнародних (2), всеукраїнських (11) та регіональних (2) конференціях та семінарах.

Результати дослідження впроваджені у освітній процес ЗДО № 19 ясла-садок комбінованого типу, Червоноградської міської ради, Львівської області.

Публікації:

– *Коригування мовленнєвих недоліків у дітей старшого дошкільного віку в ігровій діяльності // Від творчого педагога до творчої дитини : гармонія партнерської взаємодії : зб. матер. V Всеукр. наук.-практ. конф. / Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка. 2021.*

– *Окремі аспекти розвитку читання дітей дошкільного віку за методикою Л. Шелестової. // Від творчого педагога до творчої дитини : гармонія партнерської взаємодії : зб. матер. IV Всеукр. наук.-практ. конф. / Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка. Київ : Міленіум, 2020.*

Структура роботи: дипломна робота магістра складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків.

ВИСНОВКИ

Дослідження було спрямоване на коригування мовлення дітей старшого дошкільного віку в ігровій діяльності. Визначено педагогічні умови та розроблено експериментальну методику ефективного коригування мовлення в ігровій діяльності дітей старшого дошкільного віку.

Корекційно-педагогічна діяльність розглядається вченими як складне психофізичне, соціально-педагогічне явище, що охоплює весь освітній процес, виступає як єдина педагогічна система, куди входять об'єкт і суб'єкт педагогічної діяльності, її цільовий, змістовий, операційно-діяльнісний і оцінно-результативний компоненти. Корекційно-мовленнєва діяльність виступає одним із напрямів сучасної лінгводидактики.

Під корекційною лінгводидактикою ми розуміємо систему засобів, методів і прийомів виявлення, запобігання і виправлення незначних мовленнєвих вад і помилок (вікових або набутих) у мовленні дітей та учнів.

Педагогічне коригування – це цілеспрямований педагогічний вплив на мовлення дітей з метою усунення, виправлення наявних мовленнєвих помилок, запобігання аналогічних помилок у мовленні інших дітей, формуванні культури мовленнєвого спілкування.

Коригувально-мовленнєва діяльність визначається нами як організований цілеспрямований процес виправлення мовленнєвих помилок, вад, недоречностей, огріхів у різних видах діяльності дітей (навчальній, мовленнєвій, пізнавальній, ігровій, художньо-мовленнєвій і т. ін.) з метою формування культури мовлення і спілкування.

Будь-яка коригувально-розвивальна діяльність орієнтується на певну норму психічного розвитку особистості. Норма – це загальноприйнятий, узаконений порядок, стан, правило, стандарти і т. ін. Кінцевою метою навчання мови і розвитку мовлення є формування культури мовлення мовця. Однією з ознак культури мовлення є його правильність, тобто відповідність ustalеним у

літературній мові законам, правилам і нормам. Будь-яке порушення мовної норми вважається мовною помилкою. Під помилкою розуміють таке ненормативне лінгвоутворення, яке виникає в результаті невмотивованого порушення літературної норми і є наслідком неправильних мисленневих операцій. У лінгвістиці і лінгводидактиці існує різноманітна класифікація мовних і мовленнєвих помилок: лексичні, фонетичні, граматичні, словотворні, композиційні, синтаксичні і т. ін. У мовленні дошкільників виокремлюють системні, просторічні, композиційні, інноваційні та інші помилки.

У запропонованому дослідженні будь-яке порушення мовних норм розглядається як мовленнєва помилка, що зумовлюється, по-перше, віковим періодом дітей-дошкільнят; по-друге, формою мовлення – усне мовлення, яке засвоюють дошкільники.

Провідною діяльністю дітей дошкільного віку є ігрова діяльність, тобто діяльність, у зв'язку з розвитком якої відбуваються найважливіші зміни у психіці дитини, і всередині якої розвиваються психічні процеси, що готують перехід дитини до нового вищого ступеня її розвитку, і виникають нові види діяльності.

Гра є одним із найважливіших засобів розвитку мовлення дітей: в іграх діти використовують всі форми усного мовлення: розмовне мовлення, монолог, пояснення, опис, міркування, розповідь. Діти виступають у ролі батьків, вихователів, учителів, героїв художніх творів і казок; їм доводиться слідкувати за своїм мовленням, оцінювати і контролювати мовлення інших гравців і персонажів, зіставляти нормативні і ненормативні вислови. Відтак, гра стимулює коригувально-мовленнєві дії.

Проведенню експериментальної роботи передувало вивчення стану використання ігрової діяльності з метою коригування мовлення дітей в сучасній педагогічній практиці і програмах. Аналіз одержаних даних засвідчив, що серед дітей старшого дошкільного віку в загальноосвітньому дошкільному закладі перебуває ще значна частина дітей з граматичними помилками, нечіткою вимовою і помилками у зв'язному мовленні. Водночас вихователі не використовують ігрову діяльність для коригування мовлення, не обізнані з іграми,

спрямованими на виправлення помилок, до того ж і чинні програми не орієнтують вихователів на використання ігрової діяльності з метою коригування мовлення і виправлення мовленнєвих помилок.

Теоретичними засадами дослідження виступили: фізіологічна теорія регулювання психічної діяльності та її саморегуляції людиною; усвідомлення дитиною мови і результатів мовленнєвої діяльності; теорія провідної діяльності дітей дошкільного віку; індивідуально-диференційований підхід до виправлення і коригування мовленнєвих помилок; лінгводидактичні принципи навчання дітей рідної мови.

Педагогічними умовами коригування мовлення дітей старших дошкільників було обрано: комунікативна спрямованість коригувально-мовленнєвої роботи з дітьми; зіставлення і порівняння результатів мовленнєвої діяльності із запропонованими еталонами; включення елементів контролю і оцінки результатів мовленнєвих висловлювань і ігрову діяльність дітей; усвідомлення дітьми нормативності-ненормативності мовлення однолітків і свого власного; перенесення сформованих мовленнєвих дій оцінки і контролю з ігрової діяльності в навчально-мовленнєву та в повсякденне спілкування.

На констатувальному етапі експерименту було визначено критерії і показники розвитку мовлення дітей старшого дошкільного віку: звукова культура мовлення з показниками: правильна вимова звуків; розвиток фонематичного слуху, виразність мовлення; граматична правильність мовлення з показниками: морфологічна правильність мовлення, наявність оцінно-контрольних дій; лексична правильність з показниками: семантична правильність; зв'язне мовлення з показниками: композиційна структура зв'язних висловлювань, логічність і послідовність викладу думки, характер зв'язку між реченнями в розповіді. До кожного показника було запропоновано низку завдань.

Результати констатувального етапу виявилися такими: на високому рівні розвитку мовлення за всіма показниками виявилось 17,5% дітей ЕГ; 18% – КГ; на достатньому – по 21,5% в обох групах; на середньому – 32% в ЕГ і 29,5% у КГ і на низькому – 29% дітей ЕГ і 31% – КГ.

На формувальному етапі було розроблено лінгводидактичну модель коригування мовлення дітей старшого дошкільного віку в ігровій діяльності, яка обіймала три етапи: імітаційно-практичний, репродуктивно-коригувальний і оцінно-контрольний. До кожного етапу було дібрано систему ігор та ігрових вправ коригувальної спрямованості.

Під впливом коригування значно зросли рівні розвитку мовлення дітей в експериментальній групі: на високому рівні стало 36,5% дітей, на достатньому – 48,5%, на середньому залишилось 27,5% і на низькому – 9,5% дітей. У дітей контрольної групи на високому рівні виявилось 18,5% дітей; на достатньому – 26%; на середньому – 38,5% дітей і на низькому – 17% дітей. Отже, одержані результати засвідчили ефективність запропонованої нами методики щодо коригування мовлення дітей в ігровій діяльності.

Перспективу подальшого дослідження вбачаємо у вивченні шляхів коригування мовлення дітей дошкільного віку в багатомовному середовищі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бабич Н.Д. Лінгвопсихологічні основи навчання і вивчення мови. Чернівці : Рута, 2000. 174 с.
2. Базовий компонент дошкільної освіти України : Наук. кер. : А. М. Богущ, дійсний член НАПН України, проф., д-р пед. наук.; Авт. кол-в: Богущ А. М., Беленька Г. В., Богініч О. Л., Гавриш Н. В., Долинна О. П., Ільченко Т. С., Коваленко О. В., Лисенко Г. М., Машовець М. А., Низковська О. В., Панасюк Т. В., Піроженко Т. О., Поніманська Т. І., Сідельнікова О. Д., Шевчук А. С., Якименко Л. Ю. Київ : Видавництво, 2021. 26 с. <https://mon.gov.ua/ua/osvita/doshkilna-osvita/bazovij-komponent-doshkilnoyi-osviti-v-ukrayini>
3. Баудиш В. Сущность коррекционно-воспитательной работы во вспомогательной школе // Дефектология. 2002. № 3. С. 42–54.
4. Бельтюков В.И., Салахова А.Д. Об усвоении детьми звуковой (фонемной) системы языка // Вопросы психологии. 1999. № 5. С. 71–80.
5. Бех І. Д. Особистісно зорієнтоване виховання : наук.-метод. посіб. Київ : ІЗМН, 2008. 204 с.
6. Богущ А. М. Мовленнєвий розвиток дітей від народження до 7 років. Монографія. 2-ге вид. Київ : Слово, 2010. 374 с. URL: <https://www.twirpx.com/file/1795100/> (дата звернення: 8.07.2021).
7. Богущ А. М., Гавриш Н. В. Дошкільна лінгводидактика : Теорія і методика навчання дітей рідної мови : Підручник / За ред. А. М. Богущ. Київ : Вища шк., 2007. 542 с. URL: <http://194.44.152.155/elib/local/sk727623.pdf> (дата звернення: 18.04.2021).
8. Богущ А., Луцан Н. Мовленнєво-ігрова діяльність: мовленнєві ігри, ситуації, вправи : навч.-метод. посіб. 2-ге, допов. Київ : Слово, 2012. 304 с.
9. Богущ А.М., Шиліна Н.Є. Мовленнєва готовність старших дошкільників до навчання у школі. Одеса : ПНЦ АПН України, 2003. 335 с.
10. Брунер С.Дж. Онтогенез речевых актов // Психолінгвістика. Сб. Статей / Сост.

- А.М. Шахнарович. Москва : Прогресс, 1984. 367 с.
- 11.Вашуленко М.С. Перспективність і наступність у мовленнєвому розвитку дошкільників та учнів першого класу // Дитинство : наступність і перспективність у навчанні й вихованні дітей дошкільного та молодшого шкільного віку : [Зб.] / Укл. Д.С. Мазоха, О.О. Борисова, Н.В. Ігнатенко. Переяслав-Хмельницький, 2000. С. 138-140.
 - 12.Виноградов В. В. О теории художественной речи : учебное пособие. Москва : Высшая школа, 1971. 240 с. URL: <http://e-heritage.ru/ras/view/publication/general.html?id=43626744> (дата звернення: 16.03.2021).
 - 13.Витоки мовленнєвого розвитку дітей дошкільного віку / Укл. А. М. Богуш. Одеса : Маяк, 1999. 88 с.
 - 14.Вихованець І.Р. Граматика української мови. Київ : Либідь, 2003. 367 с.
 - 15.Водолага Н.В. Навчання розповідання дітей старшого дошкільного віку в театралізованій діяльності. Автореф. дис. ... канд. пед. наук. Одеса, 2001. 20 с.
 - 16.Выготский Л.С. Мышление и речь. Избранные психологические исследования. Москва : Наука, 1956. С. 39–386. URL: <https://www.twirpx.com/file/1607988/> (дата звернення: 16.03.2021).
 - 17.Выготский Л.С. Игра и ее роль в психическом развитии ребенка // Вопросы психологии. 1966. № 6. С. 62–76. URL: <https://www.twirpx.com/file/1607988/> (дата звернення: 16.03.2021).
 - 18.Гавриш Н.В. Формирование образности речи старших дошкольников в процессе обучения родному языку : Дисс. ...канд. пед. наук. Москва, 1991. 188 с.
 - 19.Гавриш Н.В. Розвиток мовленнєвотворчої діяльності в дошкільному віці. Донецьк : ТОВ Либідь, 2004. 218 с.
 - 20.Гвоздев А.Н. Вопросы изучения детской речи. Москва : АПН РСФСР, 1961. 417 с.
 - 21.Гонеев А., Лифинцева Н., Ялпаева Н. Основы коррекционной педагогики. Москва : Академия, 1999. 280 с.
 - 22.Гончаренко С.У. Український педагогічний словник. Київ : Либідь, 1997. 376 с.
 - 23.Гончаренко А. Сучасні підходи до розвитку мовлення дітей // Дошкільне

- виховання. 2004. № 7. С. 22–23.
24. Дем'яненко О.Є. Формування слуховимовних навичок у шестилітніх учнів у ситуації багатомовності. Автореф. дис. ... канд. пед. наук. Одеса, 2004. 21 с.
25. Дошкільна лінгводидактика. Хрестоматія / Упорядник Богуш А.М. Ч. 1, Київ : Вища школа. 211 с.
26. Дошкільна лінгводидактика. Хрестоматія / Упорядник Богуш А.М. Ч. 2, Київ : Вища школа. 288 с.
27. Дуткевич Т.В. Психологія дитяча : навч. посіб. 2-ге вид., стер. Кам'янець-Подільський : К-ПНУ ім. І. Огієнко, 2016. 347 с.
28. Жинкин Н.И. Речь как проводник информации. Москва : Наука, 1982. 159 с.
29. Жильцова О.Л. Виховання правильної звуковимови у дітей старшого дошкільного віку. Київ : Рад. школа, 1971. 150 с.
30. Жовтобрюх М.А. Українська літературна мова. Київ : Наук. думка, 2004. 255 с.
31. Закон України «Про дошкільну освіту». Київ, 2010. 32 с.
32. Закономірності розвитку українського усного літературного мовлення / За ред. М.А. Жовтобрюха. Київ : Наук. думка, 1995. 260 с.
33. Запорожец А. В. Избранные психологические труды. В 2-х т. / под. ред. В. В. Давыдова, В. П. Зинченко. URL: http://publ.lib.ru/ARCHIVES/Z/ZAPOROJE_C_Aleksandr_Vladimirovich/_Zaporojec_A.V..html (дата звернення: 21.09.2021).
34. Захарченко В. Г. Формування зв'язного мовлення дітей старшого дошкільного віку засобами сюжетно-рольової гри. Автореф. дис. ... канд. пед. Наук. Київ, 1997. 24 с.
35. Зварыгина Е.В. Первые сюжетные игры малышей. Москва : Просвещение, 1988. 96 с.
36. Зимняя И.А. Лингвопсихология речевой деятельности. Москва : Московский психолого-социальный институт, Воронеж : НПО : МОДЭК, 2001. 432 с.
37. Игры в логопедической работе с детьми : Кн. для логопеда / Ред.-сост. В.И. Селиверстов. Москва : Просвещение, 1987. 144 с.

- 38.Калмикова Л.О. Формування мовленнєвих умінь і навичок у дітей : психолінгвістичний та лінгвометодичний аспекти : Навч. посіб. для студ. ВНЗ. Київ : НМЦВО, 2003. 300 с.
- 39.Карабанова О.А. Игра в коррекции психического развития ребенка : Учеб. пособие. Москва : Российское педагогическое агенство, 1997. 191 с.
- 40.Карпова С.Н., Колобова И.Н. Особенности ориентировки на слово у детей. Москва : Узд-во МГУ, 1978. 165 с.
- 41.Каше Г.А. Подготовка к школе детей с недостатками речи. Москва : Просвещение, 2005. 207 с.
- 42.Коберник Г.Н., Синев В.Н. Введение в специальность «Дефектология» : Учеб. пособие для студ. Київ : Вища школа, 1984. 144 с.
- 43.Колупаєва А.А. Формування у першокласників з мовленнєвими вадами уявлень про фонетичну і графічну системи рідної мови : Автореф. дис... канд. пед. наук. Київ , 1998. 18 с.
- 44.Козлова В.А. Пропедевтика порушень письма у першокласників з вадами мовлення в умовах білінгвізму : Автореф. дис. ...канд. пед. наук. Київ , 2003. 21 с.
- 45.Коррекционная работа в процессе обучения и воспитания / Под ред. Г.И. Данилкина. Ленинград : ЛГПИ, 1974. 172 с.
- 46.Коррекция речи у детей шестилетнего возраста в процессе их обучения / Сост. С.В. Коробко, В.В. Сосидко. Київ : Рад. школа, 1984. 89 с.
- 47.Котик Т. Українська дошкільна лінгводидактика : історія, здобутки, перспективи. Одеса : СВД М.П.Черкасов, 2004. 296 с.
- 48.Крутій К.Л., Лопатинська Л.А., Маковецька Н.В. Вчимося мови та розмови, або українська мова разом із матусею. Запоріжжя : Просвіта, 1999. 336 с.
- 49.Крутій К.Л. Формування граматично правильного мовлення у дітей дошкільного віку. Запоріжжя : Ліпс, 2004. 389 с.
- 50.Леонтьев А.Н. Психологические основы дошкольной игры // Избранные психологические произведения : В 2 т. Т.1 / Под ред. В.В. Давыдова, В.П. Зинченко, А.А. Леонтьева, А.В. Петровского. Москва : Педагогика, 1983. С. 303–323.

51. Логопедия / Под ред. Л.С. Волковой, С.Н. Шаховской. Москва : ВЛАДОС, 2002. 680 с.
52. Лурия А.Р. Язык и сознание / Под ред. Е.Д. Хомской. Ростов-на-Дону : Феникс, 1998. 416 с.
53. Луцан Н.І. Методика розвитку мовлення дітей старшого дошкільного віку за текстами українських народних ігор : Автореф. дис. ...канд. пед. наук. : Одеса, 1995. 24 с.
54. Львов М.Р. Основы теории речи: Учеб пособие для студ. высш. пед. учеб. заведений. Москва : Академия, 2002. 248 с.
55. Люблінська Г.О. Дитяча психологія. Київ : Вища школа, 1974. 355 с.
56. Методика розвитку мовного спілкування / Укл. Т.О. Піроженко. Київ : Освіта, 1994. 194 с.
57. Методика розвитку рідної мови і ознайомлення з навколишнім у дошкільному закладі : навч. посібник / А. М. Богуш, Н. П. Орланова, Н. І. Зеленко, З. К. Лихолетова. Київ : Вища школа, 1992. 414 с. URL: <https://www.twirpx.com/file/2791808/> (дата звернення: 27.01.2021).
58. Методичні рекомендації до Базового компонента дошкільної освіти (Державного стандарту дошкільної освіти 2021р.) <https://osvita.ua/doc/files/news/815/81519/6050be86b4f68482865820.pdf> (дата звернення: 27.01.2021).
59. Новий тлумачний словник української мови у 4 т. Київ : Аконіт, 1999. Т. 2. 912 с.
60. Павалєва М.А. Коррекционная педагогика. Взаимодействие специалистов. Ростов-на-Дону : Феникс, 2006. 352 с.
61. Павелків Р., Цигипало О. Дитяча психологія : Підручник. 2-ге вид., випр. Київ : Академвидав, 2015. 400 с.
62. Паскаль Є.В. Педагогічне коригування вимовних навичок російського мовлення учнів перших класів. Автореф. дис. ...канд.пед.наук. Одеса, 1998. 16 с.
63. Пиаже Ж. Речь и мышление ребенка. Санкт-Петербург : Союз, 1997. 254 с. URL: https://bookap.info/clasik/zhan_rech_i_myshlenie_rebenka_1923/ (дата звернення: 17.04.2021).

64. Понятийно-терминологический словарь логопеда / Под ред. В.И. Селиверстова. Москва : Гуманитарный издательский центр ВЛАДОС, 1997. 400 с.
65. Поніманська Т. Дошкільна педагогіка : підручник. 3-тє вид., випр. Київ : Академвидав, 2015. 448 с.
66. Програми розвитку, виховання і навчання дітей дошкільного віку <https://mon.gov.ua/ua/osvita/doshkilna-osvita/programi-rozvitku-ditej> (дата звернення: 18.06.2021).
67. Психологічний словник. URL: https://web.posibnyky.vntu.edu.ua/icgn/8prishak_osnovu_psiholog_pedagogiki/slov.htm (дата звернення: 18.06.2021).
68. Психологический словарь / Под ред. В.В. Давыдова, А.А. Запорожца, Б.В. Ломова и др. Москва : Педагогика, 1983. 448 с.
69. Рубинштейн С.Л. Проблемы общей психологии. Москва : Педагогика, 1973. 424 с.
70. Рубинштейн С. Л. Основы общей психологии. Санкт-Петербург : Питер, 2003. 713 с. URL: <http://www.marsexx.ru/etika.html> / (дата звернення: 15.04.2017).
71. Савченко О.Я. Барвистий клубок : Дивись, міркуй, відповідай: Навчання і розваги: Навч. посібник. Київ : Генеза, 2002. 112 с.
72. Соботович Е.Ф. Нарушения речевого развития у детей и пути их коррекции. Киев : ИЕИО, 2001. 204 с.
73. Сохин Ф.А. Психолого-педагогические условия развития речи дошкольников в детском саду // Повышение эффективности воспитательно-образовательной работы в дошкольных учреждениях: Сб. науч. трудов. Москва : МГУ, 1988. С. 37–45.
74. Сучасна українська літературна мова. Синтаксис / А.П. Грищенко, Л.І.Мацько, М.Я. Плющ, Н.І. Гоцька, І.М. Уздиган. Київ : Вища шк., 2002. 439 с.
75. Тарасун В. Концепція державного стандарту освіти учнів з порушеннями мовленнєвого розвитку // Дефектологія. 2000, № 2. С. 2–10.
76. Тарасун В.В. Логодидактика : Навч. посіб. Київ, 2004. 348с.
77. Тарасун В.В. Психолого-педагогічні основи превентивного навчання дітей з

- порушеннями мовленнєвого розвитку : Автореф. дис. ... д-ра пед. наук. Київ, 1999. 57 с.
- 78.Тихеева Е.И. Развитие речи у детей. Москва : Просвещение, 1981. 216 с.
- 79.Тупоногов Б.К. Коррекционно-педагогическая работа в системе образования детей с нарушениями умственного и физического развития // Дефектология. 1994, № 4. С. 9–14.
- 80.Українська мова. Енциклопедія. Київ : Україн. енцикл., 2012. 752 с.
- 81.Фомичева М.Ф. Воспитание у детей правильного произношения. Москва : Просвещение, 1989. 238 с.
- 82.Хорошковська О.Н., Мацько Н.Д. Дошколярник. Київ : АртЕк, 1996. 230 с.
- 83.Хохліна О.П. Корекційно-розвивальна робота в системі загальної освіти // Дефектологія. 2005. № 2. С. 11–16.
- 84.Хохліна О.П. Психолого-педагогічні основи корекційної спрямованості трудового навчання учнів з обмеженими розумовими можливостями. Автореф дис. ... д-ра психол. наук. Київ , 2000. 36 с.
- 85.Эльконин Д.Б. Детская психология. Москва : Учпедгиз, 1960. 328 с.